

מי מריבה

בפרשת חקת, התורה מתארת גזירה שנגזרה על משה ואהרן אחרי המעשה של מי מריבה¹, ככתוב: "... לא תביאו את-הקהל הזה אל-הארץ אשר-נתתי להם". הדעה הנפוצה היא שאהרן שתק ולא מנע את משה מהכות את הסלע, ורק משה אמר ועשה. אם כן, למה נגזרה אותה גזירה על שניהם? כמו שאמר אברהם אבינו² "... חללה לך השפט כל-הארץ לא יעשה משפט". הבה נחפש הבנה אחרת של דברי התורה.

משה ואהרן היו צריכים לדבר אל הסלע ככתוב "ודברתם אל-הסלע לעיניהם ונתן מימיו...". והתורה ממשיכה, "ויקהלו משה ואהרן את-הקהל אל-פני הסלע ויאמר להם שמעו-נא המרים המן-הסלע הזה נוציא לכם מים". בפסוק זה יש שינוי לשון מרבים "ויקהלו" ליחיד "ויאמר", ונשאלת השאלה מי אמר את המילים "שמעו-נא המרים"³. נראה לי שאהרן אמר אותן משום שבהמשך כתוב "וירם משה את-ידו ויך את-הסלע במטהו פעמים...", ולו משה אמר והכה, לא היה צורך לכתוב "וירם משה"⁴. לפי הבנה זאת, אהרן אמר לקהל "שמעו-נא המרים..." ומשה הכה את הסלע. שניהם טעו במידה דומה ועל שניהם נגזרה אותה גזירה.

בהמשך מסופר על פטירתו של אהרן, ועניין מי מריבה מוזכר בלשון⁵ "... על אשר-מרתם את-פי למי מריבה". כמו כן בפטירת משה עניין זה מוזכר בלשון⁶ "על אשר מעלתם בי בתוך בני ישראל במי-מריבת קדש...". האזכורים האלה בלשון רבים הם, ומתייחסים למשה ואהרן ביחד, ראייה נוספת שטעו במידה דומה.

הדעה הנפוצה היא שלא נכנסו משה ואהרן לארץ, עקב המעשה של מי מריבה. אולם בעניין מי מריבה כתוב "לא תביאו" ולא כתוב "לא תבאו"⁷. לי נראה שעדיין יכלו משה ואהרן להיכנס לארץ אחר גזירה זאת אבל לא כמנהיגים. זה תואם את דברי מדרש תנחומא, המספר שמשה קיבל רשות להיכנס לארץ כתלמידו של יהושע. משה הלך ועשה זאת אך בכך נגרם צער גדול ליהושע עד שהיה קורע את בגדיו וכו'. אז אמר משה, הֲעֵנּוּ מִכֹּל אָדָם, "רבון העולמים עד עכשו בקשתי חיים ועכשו הרי נפשי נתונה לך"⁸.

ובעניין המטה כתוב "קח את-המטה... ולא קח את-מטך...". גם כתוב "ויקח משה את-המטה מלפני יהוה כאשר צוהו". איזה מטה לקח משה?

בפרשה הקודמת, פרשת קורח, כתוב "... והנה פרח מטה-אהרן לבית לוי ויצא פרח ויצא ציץ ויגמל שקדים". ובהמשך כתוב "ויאמר יהוה אל-משה השב את-מטה אהרן לפני העדות למשמרת לאות לבני-מרי...". אפשר להבין שמטה אהרן היה לפני העדות וייתכן שזאת הכוונה של הפסוק "ויקח משה את-המטה מלפני יהוה כאשר צוהו".

זה מסביר למה היה צריך להביא את המטה של אהרן בלי להשתמש בו, כי מטה אהרן היה "... לאות לבני-מרי...", ובא להזכיר את הקהל שלא למרוד. אף על פי כן, "וירם משה את-ידו ויך את-הסלע במטהו...", כלומר הכה משה את הסלע במטה שלו ולא במטה של אהרן.

תודות

תודה לחכם שמואל דהן על ההסבר שהמטה היה מטה של אֶהָרְן. תודה לברנרד אפשטיין שהציג בפני את הקושי בעניין מִי מריבה. תודות לחכם יהודה גאולה, לרב חניאל פרבר, לחכם משה צדקה, לרב שלקובסקי, למנשה סופר, למאיר בן-חיים, לפרופ' סנדלר, לפרופ' מנדלבאום, לאופיר אמונה, לאריה טייטלבוים, לחנה טויטו, ליעקב הכהן-קרנר, ולראובן גלנט על עזרתם. תודות לאשתי, לבני ולבתי עבור עזרתם וסבלנותם בכתיבתי דבר תורה זה.

מראי מקומות והערות שוליים

1. במדבר כ', ז' – י"ג.
2. בראשית י"ח, כ"ה.
3. במדבר כ', י'. יונתן בן עוזיאל כתב שמשה אמר אותן. במקום אחר, דברים ל"ג, ח', רש"י כותב: "נסתקפת לו לבוא בעלילה אם משה אמר שמעו נא המְרִים אֶהָרְן ומרים מה עשו".
4. כלומר הלשון "וירם משה" בא להדגיש שמשה ולא אֶהָרְן הרים את ידו, ורומז שְׁאֶהָרְן אמר את המילים הקודמות "שמעו נא המְרִים".
5. במדבר כ', כ"ד.
6. במדבר כ"ז, י"ד.
7. לפני שמת אֶהָרְן אמר ה' "... כִּי לֹא יָבֹא אֶל-הָאָרֶץ ...". ולפני שמת משה אמר ה' "כִּי מִנְּגִד תִּרְאֶה אֶת-הָאָרֶץ וְשָׁמָּה לֹא תָבֹא ...". כלומר הגזירה לא תביאו הפכה לגזרה לא תבואו לפני שמתו אֶהָרְן ומשה.
8. מדרש תנחומא, ואתחנן אות ו'.

ר.ב. יחזקאל (לפנים הסקל) אדר א' תשע"ט - 2/2019
בית הספר הגבוה לטכנולוגיה בירושלים
רח' הוועד הלאומי 21, ת.ד. 16031, ירושלים 91160
דואר אלקטרוני: rafi@g.jct.ac.il